

At sandsynliggøre gentagelsen - Strukturen åbner og lukker for muligheder, bekræfter eller afkræfter sig selv - Det handler om gentagelsen, om det at kunne fortsætte

(Teksten er fra bogen "[Realitetens konflikt versus konfliktens realitet](#)")

Paradokset opstår, når det samme er forskelligt eller lige frem sin diametrale modsætning, som når ret er uret, det uøkonomiske er økonomisk, det onde er godt, falskt er sandt, afmagt er magt, destruktion er skabelse.

Tautologien består i den rene gentagelse. Tautologien har ingen udsagnsværdi. Den tilføjer intet til det, der gentager sig i samme eller forskellig form evt. på begge sider af et lighedstegn.

Betinget gentagelse udvider derimod feltet omkring det, der er forudsætningen for gentagelsen, det i gentagelsen genkendte. I den klassiske logik tales der om subjektet i sætningen, det som prædikaterne knytter sig til, udvider eller indsnævrer.

Tautologi (forskelsløs gentagelse) : En rose er en rose.

Betinget gentagelse (ikke tautologi): En rose er en rose, hvis den har torne, lugter godt og har smukke farver.

Ifølge udsagns-logikken udbygges og bekræftes udsagnets sandhedsværdi under de betingende kriterier for at skelne mellem falske og sande udsagn. Det formelle handler om udsagnenes indbyrdes relationer, om deduktion og induktion, gyldigheden af udsagn som udledes af det mere generelle og gyldigheden af udsagn som følger af det mindre generelle.

Logikere har det så med at springe over, hvor gærdet er lavest, helt modsat rigtige filosoffer, der hver gang de finder en forhindring absolut må knalde ind i den fra alle vinkler, ind til de ikke længere ved hvem de selv er. Derfor holder logikeren sig til det principielle. Og helt principielt så kan det generelt gyldige ikke udledes af det ikke generelt gyldige. Og hvad det mindre generelt gyldige angår, så kan det kun gyldigt udledes af det generelle, hvis det allerede er indeholdt i det generelle¹. Det er kriterierne for det logisk gyldige. Og så kan der sådan set ikke siges mindre om noget som helst. Vi risikerede intet. Vi vandt heller ikke noget.

For filosofen er det interessante spørgsmål det, der går på hvordan gyldigheden af det mere generelle kommer i værk. Faktisk er det mindre interessant at fokusere på konklusionen i sig selv, hvis den allerede var i det, som er udfordringen. Hvordan kvalificerer man noget, der er generelt nok, til at der kan udledes noget som helst af det? Hvordan betinges sandheden?

---

¹ Det formelle kriterium for om et deduktivt argument er gyldigt eller ej formuleres f.eks. af Irving M. Copi, i hans "Introduction to Logic" på Collier Machmillan, New York 1978, s. 165: "Every deductive argument is either valid og invalid: valid if it is impossible for its premisses to be true without its conclusion being true also, invalid otherwise." Logikken handler kun om argumentets formelle gyldighed. Det er ikke et formelt spørgsmål, der retter sig mod præmissernes gyldighed. Formelt drejer det sig kun om hvorvidt konklusionen er indeholdt i præmisserne. Hvis konklusionen allerede er indeholdt i præmisserne, kan den ikke være andet end sand, hvis præmisserne er sande. Hvordan kommer man til det generelt sande, som der kan udledes noget af?

Korrespondensteorien hævder sig som kriterium for sandhed, ved at forlange at genstanden for opmærksomhed skal svare til erfaringen, udsagnet. Korrespondensteorien hævder sig ikke ved selv at svare til noget. Som kriterium for gyldigheden af en iagttagelse, beskrivelse, stiller den sig op i 2. orden, som den baggrund erfaringens/udsagnets sandhed afgøres på. Ifølge teorien skulle sandheden således afhænge af om bevidstheden svarede til det, der falder som genstand for erfaring, eller om beskrivelsen svarer til det beskrevne.

Der ligger myriader af stiltiende forudsætninger til grund for at korrespondensteorien overhovedet kan hævde sig i nogen form for praksis. Det betyder bl.a. at ontologiske og metafysiske grundantagelser spiller med bag om ryggen, hver gang teorien hævdes, og det betyder, at forudsætningen for dens praktiske implementering er, at man omhyggeligt husker at glemme, hvordan realitetsprincipperne og den egentlige metafysiske urkraft virker bag de kognitive processer².

Som kriterium for at kvalificere viden/erfaring som sand manifesterer korrespondensteorien sig som 2. ordens iagttagelse, der retter sig mod 1. ordens iagttagelser. Svarer erfaringen (1. ordens iagttagelsen, den iagttagede iagttagelse) til genstanden for opmærksomhed, er den sand, svarer den ikke til genstanden for opmærksomhed, er den falsk. Problemet er, at erfaringen strengt taget kun svarer til erfaringen, og at genstanden for opmærksomhed lever ved erfaringen, om end det på ingen måde behøver være helt tilfældigt, ”hvordan” genstanden kommer til live ved erfaringen.

Som kriterium for gyldighed kan korrespondensteorien ikke leve op til sig selv, for den har ikke sin sandhedsværdi i at svare til det, den retter sig mod. Korrespondensteorien svarer ikke til noget, men foreskriver overensstemmelsen mellem erfaring og genstand. Den falder derfor uden for det, der kan kvalificeres ifølge sig selv³.

De ureflekterede bevidste tilstande kan reflekteres i andre bevidste tilstande. De bevares og ændres ved at gå fra at vise sig på sit eget manifeste niveau, til at være båret i den reflekterende bevidstheds manifeste tilstand. Den bevarede tilstand er, og den er ikke den samme. Det

---

² Vi taler her om alle de implicite forudsætninger, der virker konstituerende for det eksplicite, f.eks. det at et kognitivt system med dets operative uddifferentiering og selvorganiserende fakticitet fungerer som forudsætningen for de eksplicite og principielle problemstillingeres manifestation. Det principielle viser sig f.eks. konkret, som det der ikke kan være anderledes!

³ Korrespondensteorien træder ind som realitetsprincip, den ontologiserer, forlanger ontologisk overensstemmelse, eller anden form for lighed mellem erfaring og genstand, lige som identitetsprincippet i logikken fungerer som realitetsprincip. Sandhedskriterier behøver ikke at ontologisere. Der er mange måder at kvalificere den iagttagede iagttagelse som sand på. Den hypotetisk deduktive metode kan f.eks. godt tage udgangspunkt i komplekse modeller over det værendes essentielle egenskaber, men deres gyldighed afhænger ikke af den ontologiske overensstemmelse mellem empiri og model. Teoretiske modeller kan sagtens bruges som udgangspunkt for at skelne mellem bekræftende eller afkræftende iagttagelser, uden at selve modellen af matematisk begrebslig teoretisk almen karakter identificeres med empirien eller verden ”i sig selv”. Den videnskabelige semantiske ramme strukturerer og bestemmer hvilke optegnede konkrete erfaringer der falder bekræftende og hvilke der afkræfter det mere generelle. De forskellige former for symbolik, der karakteriserer den funktionsdifferentierede moderne semantik, realiserer heller ikke deres indikationsværdier med reference til det værende, substantielt identiske. Det kan godt være, at det identiske kommer til syne, men det bærende for det distinkte, identificerede og entydige i den sociale kognitive performance, er netop alt andet end substantielt, atidsligt eller essentielt i traditionel ontologisk forstand, hvorfor identitetsprincippet og det ontologiserende sandhedskriterium i korrespondensteorien må fordømme den moderne erfaring som falsk, der hvor den forveksler sandhedskriteriet med realitetsprincippet. Oplysningsidealene, den kritiske rationalisme, kosmologierne og ideologerne orienterer sig ud fra deres realitetsprincip, som om det var et spørgsmål om tid, før det moderne endeligt lod sig oplyse, forstå sig selv ud fra det oprindelige første, det som det i virkeligheden ”er”.

samme gælder beskrivelser. De kan beskrives, men beskrivelsen af de beskrevne beskrivelser "er ikke" de beskrevne beskrivelser, selv om de beskrevne beskrivelser lader sig ane igennem beskrivelsen af sig. Sagt på en anden måde, erfaringen, den bevidste og den nedfældede skriftlige gengivelse af et eller andet, befinder sig på sit eget manifeste niveau. Der er noget autonomt ireducibelt over enhver manifest erfaring, dvs. over enhver kognitiv begivenhed. Det er umuligt at reducere et eneste af disse bidrag af kognitiv art, til den sidste lille bid, af udelelig information. Den mindste forskel, som erfaringen må gøre for at være, er alligevel for kompleks, til at kunne reduceres til sin repræsentation i et formelt system. Den mindste information er en forskel der gør en forskel. Den efterlader måske et spor, en forudsætning for genkendelsen af det samme, men det samme må manifestere sig på ny, for overhovedet at kunne resultere i genkendelsen. Det samme er forskelligt⁴.

Det kognitive system er på spil i sin helhed, i den mindste begivenhed, som gør en kognitiv forskel⁵. Det kommer, som allerede nævnt adskillige gange, aldrig kognitivt på højde med sig selv. Korrespondensteorien står f.eks. i forlegenhed i forhold til sig selv, lige som ethvert logisk formelt system indeholder udsagn om sig selv, der hverken kan kvalificeres som entydigt sande eller entydigt falske.

Det har ikke været en forhindring for, at der internt i videnskabens historie er blevet tegnet teoretiske og metodiske kriterier op i korrespondensteoriens navn, der har stået som kriterier for, hvornår en empirisk viden gælder, og for hvornår de optegnede iagttagelser er forpligtende nok til at indgå i en videnskabelig forklaring.

Distinktionerne mellem de mere umiddelbare erfaringer, empiriske optegnelser, og det mere abstrakte og teoretiske arbejde bag oparbejdelsen af den videnskabelige viden er slet ikke til at undvære. Men det hele er tit mere kompliceret, end de enkelte fagligt kompetente forskere gør sig klart. De er som forskere fortabt i deres resultater, grebet og indfældet i dem. På den måde adskiller de sig ikke fra os andre dødelige, der hele tiden må indrømme, at vi som kognitive væsner hele tiden agerer på det hav af ukendte forudsætninger, som muliggør os og vor performance. Det skal man ikke tage fejl af.

Det diskvalificerer ikke den fagspecifikke viden, at den ikke kan omfatte og eksplicit redegøre for sine forudsætninger eller al anden viden. Det videnskabelige system er ikke i sin helhed udtryk for en stor transitivt ordnet forklarende enhed, hvor alle former for viden bekræfter sig selv entydigt, ved at indgå i et og samme konsistente videnskabelige univers af sandhed. Paradoxerne opstår, de formelle systemer kommer alene af formelle grunde i forlegenhed i forhold til sig selv, men processerne fortsætter endda.

Dog er der nogle formelle systemer, der bedre omgås paradokserne end andre, det at systemet før eller siden kommer til at stå i forlegenhed i forhold til sig selv med det absolutte krav om, at enhver af de udsagnsværdier, der kan udledes af systemet, må kunne kvalificeres som entydigt sand eller falsk. F.eks. udvikler George Spencer Brown sit eget formelle logiske system med sit eget notationssystem i bogen "Laws of form" fra 1969. Hans logik bryder ikke sammen over for selvreferencen, som de absolut dogmatisk insisterende forsøg på at nå det fuldendte og entydigt sande formelle system gør. Alle formelle systemer rammer ifølge Kurt Gödel⁶ før eller siden ind i paradokset, eller bekræftelsen af det, at der i ethvert formelt system

---

⁴ Luhmann s.59 i "Probleme der Form" udgivet af Dirch Baecker 1993. Det handler her om "tegnets form", det implicite, forudsætningen for at indikationen overhovedet manifesterer sig.

⁵ Det er dette konkrete udgangspunkt, som ikke kan forstås konkret nok, og som de ontologiske dualister helt går fejl af, når de vil have konstruktivister og eksistentialister til at bevise omverdenens eksistens. Såvel konstruktivismen som eksistentialismen har det konkrete som udgangspunkt for det abstrakte og teoretiske.

⁶ Kurt Gödel beviser at der kan udledes udsagn af alle formelle systemer, der ikke kan verificeres i systemet! Det sker i en afhandling fra 1931, med titlen "Einige unentscheidbare Sätze der Principia mathemtica und verwandter Systeme I".

findes udsagn, der følger med nødvendighed af systemet, men som ikke kan verificeres i systemet.

Nogle, især de troende, henter her deres mystik ind. Ja, siger de, "sandheden" er netop det, der kommer ude fra, som tilføjes systemet ude fra, det der er forankringen i den verden, som det formelle system fungerer som strukturen i forklaringen på. Og så spørger spørgejörgen igen: Hvad menes der med "sandhed"? Er det et tilsætningsstof? Noget der får systemet til at svare til noget? Og så vælter alle de kreative kræfter frem. Der er ikke grænser for, hvor mange kreative kræfter der kan bruges på at redde systemet, og dets rolle og funktion som de troendes fuldendt ordnede kosmo-logi.

Ind i mellem gør fagvidenskaben vold mod de former for viden, der kvalificeres under andre betingelser, end dem de forskellige discipliner arbejder på. Man husker at glemme, eller man forstår simpelt hen ikke, at gyldigheden af de forklaringer, der kvalificeres f.eks. i naturvidenskabelige beskrivelser, ikke nødvendigvis svarer til gyldigheden af eller kan overføres til de forklaringer, der findes inden for andre former for forskning. Man glemmer, at erfaringen ikke svarer til noget, og at det ikke er det, der skal kvalificere den som sand viden.

Her til lands har vi en almindelig kompetent og engageret naturvidenskabsmand, Kåre Fog, der som biolog har gjort en stor indsats for at tilbagevise mange af Bjørn Lomborgs påstande. Han har ret i sin kritik, som står på naturvidenskabens præmisser.

Han mangler måske lidt distance til de realitetsprincipper af naturvidenskabelig karakter, som han skyder ind bag andre former for forskning, især humanistisk videnskabelig forskning, hvor han overfører gyldigheden af sine sandhedskriterier til det han ser her. Viden må for ham tage udgangspunkt i det, der "er", og de former for social og psykisk performance, der ikke performativt bekræfter hans sandhedskriterium/realitetsprincip, de er slet og ret falske. Det faktum, at det sociale liv simpelt hen "er" performance (selv om det moderne i sin udformning ikke er med nødvendighed, eller som ikke kunne være anderledes), og det forhold, at de kvalitative forskelle, æstetiske og sociale kvalitative forskelle lever ved andre former for kognitiv performance, end den, der ligger til grund for hans naturvidenskabelige forklaringer om, hvad der "er" og "ikke er", det falder uden for hans referenceramme, og hvad han ikke kan forklare og forstå med udgangspunkt i sine sandhedskriterier (de kriterier der er alt andet end ontologisk og metafysiks neutrale), det er bare falskt for ham.

Han sætter ikke de kommercielle mediers performance i en humanvidenskabelig ramme i sit forsøg på at forstå, hvad det er, der virker bag deres italesættelse af realiteten, realitetens italesættelse. Han forsøger på at forstå, hvordan man inden for journalismen kan tillade sig at springe op og falde ned på det forhold, at Lomborg ganske rigtigt er diskvalificeret naturvidenskabeligt. Og han kommer frem til noget af det samme, som også siges her i bogen, nemlig at man kan tale om slet skjult motivation og om ideologi. Det er dog ikke hele forklaringen. Noget af det, han mangler, er forståelse for sin egen performance, lige som spørgsmålet er, hvad han opnår ved at gentage sin i øvrigt kvalificerede naturvidenskabelige kritik af Lomborg for at lave videnskabeligt fusk.

Det politiske system og de kommercielle medier er klart nok relativt lige glade med, hvilken status Lomborg har i det videnskabelige system, så længe det kan lade sig gøre at italesætte ham, "som om" han var videnskabelig inden for det naturvidenskabelige område. For det, der er afgørende i mediepolitisk og kommerciel forstand, det er om budskabet passer ind i den politiske dagsorden, og om det kan sælges. Lomborg er skabt og båret i den italesatte kommercielle og politiske orden, og det kan Kåre Fog sagtens se, men!

I sin tid, da Lomborg blev kendt videnskabelig uredelig i afgørelsen fra UVVU fra 2003, skete det på trods af et meget stort mindretal i udvalget, der slet ikke mente, at han kunne vurderes videnskabeligt.

Mindretallet begrundede sin holdning med, at det, Lomborg laver, er politik, ikke andet, og som sådan skulle hans publikationer slet ikke vurderes på baggrund af videnskabelige kriterier for sandhed.

Hver gang Kåre Fog går i rette med Lomborg ud fra sine kriterier for viden, så anerkender han performativt Lomborg som naturvidenskabsmand. Medierne lader Kåre Fog komme til orde med små ubetydelige udfald, der aldrig når det store demokratiske flertal, den offentlige mening, den egentlige politiske magtfaktor. Det skal sammenlignes med, at Lomborg har fået sine 132 millioner kroner at gøre godt med, samt al den spaltepads, og al den opmærksomhed, som han over hovedet kan bruge fra de elektroniske og trykte medier.

Fog er faktisk med til at bekræfte mediernes fremstilling af Lomborg "som om" han var videnskabelig, for hver gang Fog går i rette med Lomborg, ud fra sine naturvidenskabeligt kvalificerede betragtninger, så indskriver han performativt Lomborg i et regime, der grundlæggende slet ikke er Lomborgs kompetenceområde. Lomborg er italesat af medier og politikere, som sådan performer han. Behandlingen af ham som andet, bekræfter ham som andet.

Han er lektor i statistik, og lidt statistik over hvor mange af de af hans gamle referencer til og prognoser for fremtiden, der i dag kan siges at være blevet stående, siger det meste om hans værdi som forsker, og afslører det arbitrære hos ham selv og i mediernes og politikernes italesættelse af ham som fremtidsprofet. Det at han skiftede indstilling til spørgsmålet om, hvorvidt mennesket er skyld i den globale opvarmning, på en måde der var yderst nyttig for hans fortsatte funktion som VKO-regeringens foretrukne fremtidsprofet, understreger det arbitrære og løsrivede hans performance. Hans omgang med referencer og statistik sigter ikke mod anerkendelse som forsker, men mod anerkendelse hos de medier, erhvervsinteresser og politikere, der har brug for budskabet om, at deres succeskriterier, realitetsprincipper er andet end ideologi, at de kan forbruge sig ud af de problemer, der skyldes deres eget overforbrug og svi-neri med menneskehedens mulighedsbetingelser.

Det er hjerteskrærende at se, hvordan Kåre Fog bliver brugt i realitetens italesættelse. Spindoktorer og professionelle symbolanalytikere har absolut ingen respekt for de problemer, der ikke går rent op i deres italesættelse og bortforklaringer. Kåre Fog indgår i deres performance, ved at fokusere på Lomborgs beskrivelser, "som om" de skulle vurderes på naturvidenskabens betingelser.

Han forstår for så vidt heller ikke, at medierne er parate til at lade sandheden, om deres egen performance og det selvnegerende i de succeskriterier de dyrker, gå under i selv samme performance. At de simpelt hen ikke anerkender problemer, som ikke kan tales både op og ned, at der findes problemer hvis løsning ikke ligger direkte i forlængelse af den succes som de identificerer sig med, men som netop skyldes deres kommercielle succes.

Forklaringen på, hvorfor og hvordan koret af kommercielle italesættere er parat til inddrage Kåre Fogs udsagn på en måde, der sætter Lomborg i "deres realitet", tilhører en anden videnskabelig disciplin end Kåre Fogs. Det er ikke en naturvidenskabelig forklaring, der her er tale om, men en sociologisk forklaring. Den bygger f.eks. på distinktionen mellem systemerne, deres iboende symbolik, og det diabolske, f.eks. den sociologiske iagttagelse af hvordan det moderne samfund kvalificerer sine iagttagelser, hvilken social indre nødvendighed, der ligger i den kognitive performance.

Den bredere videnskabeligt forpligtende forklaring og beskrivelse af det moderne samfunds selvbeskrivelse, dets virke og indflydelse på de af sine naturlige mulighedsbetingelser, altså de naturlige mulighedsbetingelser, som Kåre Fog har viden om, den henter sin gyldighed ved at referere til de naturvidenskabelige beskrivelser af menneskets påvirkning af de socialt eksterne livsbetingelser, der netop truer med at ændre sig katastrofalt for menneskeheden selv som følge af den sociale udvikling, og den forklarer samtidigt den realitet af kognitiv performance, de realitetsprincipper og kontingensformler, der virker i det sociale selvbeskrivelse. Der er tale om en kvalificeret videnskabelig beskrivelse, som på ingen måde åbner op for troen på, at medierne skulle komme til besindelse, eller for troen på at man skulle kunne opnå nogen form for konsensus omkring det fundamentalt dokumenterede forhold, naturen, som den "er", som Kåre Fog beskriver den i naturvidenskabelig forstand, eller at man skulle blive enige om, at det moderne samfund er ved at smadre sit eget livsgrundlag i forlængelse af sin jagt på moderne kommerciel, politisk og generel social succes. Det ville være naivt og uvidenskabeligt at tro på, at der skulle opstå en almen konsensus om noget, der ville sætte så mange af de forskelligt socialt kvalificerede succeskriterier og formålsmæssigheder ud af kraft.

Men det, som kan forklares, er, at de gældende succeskriterier ikke længere forpligter. Det politiske system har ingen forpligtende karakter. De økonomiske succeskriterier er selvnegerende. Det moderne samfunds moral, dets opfattelse af godt og ondt er tvivlsom i relation til samme moralske værdier. Nyttigheden og de skudsikre tekniske løsningsmodeller er ugyldige, lige som kravet om at individet kan måle sit værd på arbejdsmarkedet og sin indtægt er malplaceret.

Udviklingen har aldrig været styret af fornuft eller konsensus blandt de oplyste demokratiske og frie borgere, uanset hvor meget det sociale beskriver sig selv som drevet mod den store konsensus. Det er netop ideologien, også scientifismens, altså den idealiserede form for kontrafaktisk moralsk og religiøs selvbeskrivelse, der manifesterer sig i troen på en sådan udvikling mod det oplyste rationelle samfund. Og den underkaster Kåre Fog sig, hvorfor han kan bruges i italesættelsen.

Evolutionsteorien og systemteorien er i Luhmanns udgave langt mere kynisk og nøgtern i sin beskrivelse af det moderne, end de ideologiserede udgaver af det modernes selvbeskrivelse.

De forklaringer, der i systemteoretisk videnskabelig forstand kan beskrive mediernes performance, deres realitet, realiteten i deres italesættende performance, de bygger ikke primært på naturvidenskabens begreber, om end de nok refererer til dem, men sociologiens, samfundsvidenskaberne. Faktisk beskriver de også naturvidenskaben som et socialt fænomen, hvad mange naturvidenskabsfolk kan have svært ved at kapere.

Her kommer den kognitive performance til syne, fordi den anerkendes som del af den sociale realitet, uanset hvor lidt "naturgiven" substans der er i de kognitive processer med deres semantiske struktur.

Sandheden om det sociale og dets evne til at tage vare på sig selv handler om, hvordan den sociale kognitive performance manifesterer sig i sin omverden. De professionelle spindoktors magt er her værd at lægge mærke til, og den afhænger bl.a. af, at selve deres performance forbliver utematisk i mediernes brugerflade, og af i hvor høj grad de selv behersker de perspektiver, der bliver lagt på deres egen performance.

Den store italesættelse, den politiske magt, retsvæsenet med dets love, moralen, det økonomiske system er på ingen måde entydigt i overensstemmelse med nogen overordnet sand, retfærdig, almægtig godhed. Men det er sandelig heller ikke ensbetydende med, at alt flyder og at alt

er lige gyldigt. I virkeligheden så er det moderne samfund drevet frem mod den sidste fejlslutning, fordi det lidt for mange gange er gået op for de moderne mennesker, at deres erfaring ikke svarer til en skid. Uroen er aldeles velbegrundet, og den handler om, at det hele smuldrer mellem hænderne på dem, uanset og netop fordi de er så pisse dygtige i moderne forstand.

Vi lever i en tid, hvor det sporadiske og fragmenterede i de gældende succeskriterier bidrager til den form for panisk religionserstatning, der skydes op i toppen af samfundet. Det er som om magten, rigdommen, populariteten og berømmelsen i toppen af samfundet træder ind og bliver troens indhold, fordi det tilsyneladende er det eneste alle kan se samtidigt, takket være de moderne teknologiske fremføringsmedier og den massekommunikation der benytter disse teknikker.

Troen på økonomisk vækst, absolut sandhed og retfærdighed, demokrati, det teknologiske fix, bidrager alt sammen til retningen og hastigheden i den urovækkende udvikling.

De økonomisk højtflyvende beskriver sig som evolutionens blomst sammen de kendte ansigter, der alle lever af at være på. Men på trods af det overvældende i den samlede bevægelse, så har resultatet ikke meget til fælles med gamle dages forestilling om en højere nødvendighed. Det kan godt være, at der er nogen, der i det stille påkalder sig Darwin, når de ideologiserer over udviklingen. Men evolutionsteorien deler ikke roser ud, og de overlevende er deres egen største trussel.

Evolutionsteorien handler om diverse identiteter, variation, identificerede konkrete manifestationer i det biologerne kalder biotopen, nichen, med genese og historik; betinget gentagelse af det samme, genkendelige varianter over det samme.

Luhmann er ikke først og fremmest terapeut. Faktisk er han mere end almindeligt distanceret i forhold til de sociologer, der orienterer sig omkring samfundets "sundhedstilstand". Han er ikke patolog, og orienterer sig ikke primært mod at stille en diagnose over samfundets sundhedstilstand. Han forguder ikke konsensusteoriene eller fordømmer den sociale konflikt, selv om han f.eks. importerer patologien i sin retsfilosofi, for at beskrive retssystemet som samfundets immunsystem, hvis funktion det er at foregribe og afgøre stridigheder til fordel for dem, der overholder loven.

Luhmann ser distanceret på den indre sociale nødvendighed, der ligger i patologien, sundhedsvæsenet. Han ser, at det tilhører et funktionssystems indre sociale tvang, når det finder sin kontingensformel i det at identificere og opløse vanviddet i sundhed. Det er patologiens, psykoanalysens, principielle krav, at sygdommen må diagnosticeres og behandles.

Det principielle viser sig her som de selvbekræftende tilbøjeligheder i de evigt gentagende små snævre bevægelser i den mentale hardware og de sociale semantiske strukturer. Sundhedsvæsenet lever ved den betingede omgang med distinktionen mellem sundt og sygt. Så længe der er et sundhedsvæsen, så finder vi kognitiv performance, funderet i denne semantiske grunddistinktion, grundstruktur. Diagnosen kommer til syne ved denne distinktion, den bekræfter sig eller tilbagevises. Den særskilte form for kognitiv performance, der gælder som konstituerende for selve sundhedsvæsenets semantiske forankring i psyken og det sociale, gentager sig med variation, så længe det kan lade sig gøre.

På samme måde opretholder alle andre levende systemer sig selv ved enten at bekræfte og bevare sine egne forudsætninger for gentagelsen af de for systemet vitale processer, eller også går de under. Luhmann er ikke læge. Han er sociolog. Han ved, at det eneste, der helt sikkert kan gøre det af med sygdommen, det er døden. Vi er her ikke med nødvendighed, og vi kunne i princippet have været så meget andet.

Funktionsanalysen sigter selvfølgelig også på funktion, fortsat funktion, betingelserne for fortsættelse. Luhmanns kynisme er dog så gennemført, at hans analyser må siges at være fuldstændigt loyale over for begge af de indikationsværdier, der lever ved distinktionen, funktion og ikke funktion.

Luhmann beskriver de autopoietiske systemer, som han ser omkring sig. Udgangspunktet er langt mere konkret for ham, end det er i andre samfundsteoretiske traditioner. Der findes autopoietiske systemer, siger han som udgangspunkt. De er overladt til sig selv og hinanden i deres forsøg på at komme kognitivt på højde med sig selv. Enhver social eller psykisk begivenhed trækker et spor efter sig, der er forudsætningen for gentagelsen. Forandringen såvel som den forskel, som den trækker efter sig, er gensidigt konstituerende.

Hvis fortiden er tilstede, er det som de bevarede strukturer, der muliggør gentagelsen, genkendelsen (erfaringen bevares som det der strukturerer forventningen i dens møde med fremtiden (Luhmann), sorgestruktur (Heidegger)).

Det kognitive system er ikke determineret af sin egen fortid, det er kun det døde, de døde mennesker og maskinerne, teknikken når den virker. Systemet må være i stand til at lade sine tilstande udvælge i en om end smal stribe af selektive udvekslinger med sin omverden. Det må med andre ord være strukturelt koblet op på sin omverden, selv om det er langt mere koblet op på sig selv, hvad gensidige kontakter angår.

Omverdenen gør en forskel i det kognitive system. De kognitive dispositioner kommer bl.a. til udtryk som strukturerede forventninger. Enten bekræftes disse forventninger, eller også skuffes de. Enten ændrer det kognitive system forventningsstruktur som følge af de skuffede forventninger, eller også forkastes erfaringen til fordel for bevarelsen af forventningen.

Vi mennesker er enten parate til at tage ved lære af verdens gang, eller vi fordømmer verden som uværdig eller erfaringen som alt for tilfældig, når begivenhederne ikke bekræfter vore forventninger til den. Det sidste er karakteristisk for den moralske og ideologiske indstilling til tilværelsen. Når de selvbekræftende distinktioner mellem det gode og onde har manifesteret sig endegyldigt i sin selvbekræftende struktur, så er der kun to mulige tilstande tilbage, det er hvad den primitive distinktion, strukturen i den mest rigide moralske indstilling åbner for: Enten er det tematiserede godt nok, eller også er det ikke.

De gode er for gode til verden, og verden må enten gå under for dem, eller lade sig forbedre. Hvis verden ikke er god nok for de gode, og de ikke ser sig i stand til at forbedre den, ja så forlader de den. Hitler og Jesus insisterede på det gode. Hitler fordømte verden, efter at det gik op for ham, at hans tusindårsrige alligevel ikke blev til noget. Jesus kom op og hængte på korset. Hans disciple fortolkede hans død som deres tilgivelse.

Den mere lærevillige, mindre dømmende indstilling, åbner så for modificeringen af selve forventningsstrukturen. Dvs. frem for at fordømme sin omverden er den lærevillige med sin kognitive performance i stand til at lade selve strukturen i sine forventninger ændre. Videnskabeligt betyder denne lærervillighed f.eks., at det tillades, at grundbegreberne i det teoretiske fundament lader sig ændre, når de virker uforenelige med de kvalificerede iagttagelser, og på det psykiske plan betyder det f.eks., at helt nye distinktioner opstår i og på bekostning af gamle.

Spørgsmålet om den "sunde" balance mellem hensynet til at bevare et minimum af genkendelighed, struktur, i systemets virke og dets evne til at ændre adfærd i takt med en verden af ændrede mulighedsbetingelser tilhører læren om psykens og det sociale sundhed, patologien.

Det er veldokumenteret, at det moderne samfund truer sig selv, på den måde at det er ved at fjerne de af naturvidenskaben velbeskrevne mulighedsbetingelser.

Det er en ekstremt forpligtende viden, for så vidt som det handler om samfundets samlede evne til at fortsætte. Denne viden forsvinder ikke med det modernes mange forsøg på at italesætte realiteten i overensstemmelse med de ideologiske former for religionserstatning og tro

på, at der er en højere nødvendighed bag livet og dets konkrete udtryk eller med forsøget på at fremstille udviklingen som resultat af retfærdighed, godhed, demokratiske flertals forankring i det sande hensyn til det almene bedste.

Det moderne samfund er i konflikt med sig selv. Det er sin egen største trussel. Sandsynligheden for at det skal overleve falder i takt med dets fortsatte bestræbelse på at overleve i overensstemmelse med de herskende succeskriterier. Skal det overleve må det udkæmpe den store konflikt med sig selv. Der er ingen entydigt retfærdig, almægtig og god løsning i sigte. Det farlige er netop denne ideologi. Og den store kamp om retfærdigheden er på ingen måde ny. Retssystemet diskriminerer mellem dem, der har loven på sin side, og dem der ikke har. Retssystemet ernærer sig selv opretholder sig ved at udløse og løse konflikter ved hjælp af denne distinktion. Spørgsmålet er, om retssystemet - som samfundets, immunsystem, måde at udløse og løse konflikter på, opløse stridigheder og stridsspørgsmål på – bidrager konstruktivt til samfundets fortsættelse - overlevelse. Spørgsmålet om det politiske og juridiske systems legitimitet må afgøres af, om den herskende orden virker selvdestruktiv eller ej, om den er overlevelsesdygtig. Som det ser ud nu, kunne det godt virke som om, at det er dem, der med loven på sin side har størst held med at sejre, økonomisk, politisk og personligt, der i den grad står for destruktions af selve menneskeheden naturlige livsgrundlag. Set i det perspektiv tager samfundets retssystem, immunsystem, sig ud som en del af sygdommen, der forhindrer realitetens konflikt i at komme til udtryk og som forsvare den mere selvdestruktive adfærd på bekostning af den mindre.